

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

**ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ**

Филологиялық серия
1997 жылдан бастап шығады

**ВЕСТНИК
ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТА**

Филологическая серия
Издается с 1997 года

ISSN 2710-3528

№ 2 (2023)

Павлодар

**НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
ТОРАЙГЫРОВ УНИВЕРСИТЕТА**

Филологическая серия
выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

О постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания

№ KZ30VRY00029268

выдано

Министерством информации и общественного развития
Республики Казахстан

Тематическая направленность
публикация материалов в области филологии

Подписной индекс – 76132

<https://doi.org/10.48081/EIWC1999>

Бас редакторы – главный редактор

Жусупов Н. К.

д.ф.н., профессор

Заместитель главного редактора

Анесова А. Ж., *доктор PhD*

Ответственный секретарь

Уайханова М. А., *доктор PhD*

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Дементьев В. В., *д.ф.н., профессор (Российская Федерация)*

Еспенбетов А. С., *д.ф.н., профессор*

Трушев А. К., *д.ф.н., профессор*

Маслова В. А., *д.ф.н., профессор (Белоруссия)*

Пименова М. В., *д.ф.н., профессор (Российская Федерация)*

Баратова М. Н., *д.ф.н., профессор*

Аймухамбет Ж. А., *д.ф.н., профессор*

Шапауов Ә. Қ., *к.ф.н., профессор*

Шокубаева З. Ж., *технический редактор*

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели

Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов

При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

<https://doi.org/10.48081/XFAJ9225>

***Ф. Б. Шойбекова¹, Е. Армия², Б. Молдағали³**

^{1,2}Қазақ ұлттық қыздар

педагогикалық университеті,
Қазақстан Республикасы, Алматы қ.;

³Абай атындағы Қазақ ұлттық
педагогикалық университеті,
Қазақстан Республикасы, Алматы қ.

*e-mail: shoibekova_gaziza@mail.ru

ТІЛДІК ТҰЛҒАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДА ОТАНСҮЙГІШТІК МАЗМҰНДАҒЫ МӘТІНДЕРДІ ІРІКТЕУ, БЕЙІМДЕУ, ЦИФРЛАНДЫРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Тілдік тұлға – ауызша және жазбаша мәтін тудыра алатын, оны адресат пен адресант арасындағы коммуникацияға айналдыра алатын тұлға. Өз кезегінде барлық грамматикалық тұлғалар мен функционалды стильдердің мүмкіндіктерін бастауыш сынып оқушысы өз жасына сәйкес қолдана алады. Демек, тілдік тұлға – философиялық, психологиялық және әлеуметтанымдық т.б. тұтас ғылым салаларында қолданылатын пәнаралық термин. Бұл терминді бастауыш сыныпта отансүйгіштік мазмұндағы мәтіндерді игере отырып, азаматтық құзыреттілікті меңгеруде де қолданылатынын ескерген жөн.

Бұл мақала отансүйгіштік мазмұндағы мәтіндер лингвистикасына арналған докторлық диссертация шеңберінде ұсынылған тақырыпты негізге ала отырып әзірленген. Ғылыми мақалада тілдік тұлғаны қалыптастыруда отансүйгіштік мазмұндағы мәтіндерді іріктеп, бейімдеп, цифрландырып пайдалану мәселесі қарастырылған. Тілдік тұлғаны қалыптастыру баланың кішкентайынан басталу керек. Жас-жасқа бөліп, барлық сынып-сынып бойынша тілдік тұлғаның қалыптасуына назар аудару керек. Осыған дейін тілді структуралық тұрғыдан оқытып, лингвистикалық білімді құрылымдық тұрғыда беруді көздеген жүйе болды. Соған сәйкес фонетикалық тілдік құзыреттіліктер, лексикалық құзыреттіліктер, морфологиялық құзыреттіліктер, синтаксистік құзыреттіліктер, сөзжасамдық

құзыреттіліктер беріліп, тек пәндік құзыреттіліктермен шектелді. Ал тілдік тұлға мәтін тұрғысынан оқыту, мәтінмен байланыстыра оқытуды басты мақсат етпеді. Бүгінде қазақ тілі функционалды аспект тұрғысынан оқытуды қолға алған шақта, мәтін арқылы тілдік тұлға қалыптастыру, сонымен қатар отансүйгіштік мазмұндағы мәтіндерді бейімдеп беру ұсынылып отыр.

Кілтті сөздер: отансүйгіштік, мәтін, тіл, тұлға, цифрландыру.

Кіріспе

Тілдік тұлға қалыптастыру лингвистикалық білім арқылы беріледі. Өрбір балаға азаматтық құзыреттіліктің отансүйгіштік қасиетін сіңіру аса маңызды. Цифрлы Қазақстан жүйесіне ену үшін мәтіндерді өңдеп, бейімдеп, көпшілікке қолжетімді етіп, оқушылардың өз бетімен мәтін құрастыра алуына жағдай жасау мақсатында, сондай-ақ оқу құралдарының авторларына, білім беруші ұстаздарына да әдістемелік және сүйемелдеуші көмекші құралдар дайындалу қажет деп санаймыз. Бұл мақаламыз – осындай атқарылуға тиіс көптеген шаралардың алғашқы бастамасы.

Жаһандану жағдайында оқушылардың тілдік тұлғасын қалыптастыру үшін рухани-адамгершілік, патриоттық дамуы мен тәрбиелік әлеуетін күшейту керек. Бұл үшін отансүйгіштік мазмұндағы мәтіндерді оқушылардың түсініп, қабылдап, өз бетінше мәтін құрай алуы үшін, алдымен, мәтіндер іріктеліп, бейімделіп, үлгілерге салынады, цифрландырылу қажет.

Баланың тілдік тұлғасы бастауыш сыныптан бастап мәтінді құрап үйрену арқылы қалыптасуы керек.

Отансүйгіштік мазмұндағы көркем-әдеби, публицистикалық стильдегі мәтіндерді жинақтап, жасына сәйкестендіріп, бейімдеу әрі қарай жұмыстың жүруінің басты шарты болып саналады.

Материалдар мен әдістер

Отансүйгіштікке тәрбиелейтін мәтіндерді орынды, мазмұнды ұсыну – ұрпақ тәрбиесінің дұрыс қалыптасуының кепілі. Жаңа ұрпақ тілге шорқақ, кітап оқуға құштарлығы аз, ана тілінен сөздік қоры кедей, ойын ауызекі тілде анық жеткізе алмайтын болып келе жатыр. Оқушының тілдік тұлғасын қалыптастыру үшін көркем шығармалардың маңызы зор екендігі белгілі. Отансүйгіштік мазмұндағы мәтіндерді өңдеп, оқушының жас ерекшелігіне икемдеп ұсыну арқылы тілдік тұлғасын қалыптастыруға әсер етудің тиімді екендігі анық көрінеді. Мақаланы жазу барысында теориялық анализ, синтез, жалпылау, жүйелеу әдіс-тәсілдері негізінде материалдар сараланды.

Нәтижелер және талқылау

Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы дайындаған «Қазақстан

республикасының орта білім беру ұйымдарында оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудың 2021–2022 оқу жылындағы ерекшеліктері туралы» әдістемелік нұсқау хат жинағында білім беру ұйымдарының мектепалды және 1–11-сыныптарында 2021–2022 оқу жылындағы оқу-тәрбие процесін ұйымдастыру жөніндегі материалдар берілген [1, 3 б.].

Ал оқылым мәтіндері арқылы бала денгейінің өсуі, түрлі құзыреттіліктерді қалыптастырып, тұлға болып қалыптасуына ықпал етеді. Айтылым, жазылым, оқылым, тыңдалым дағдылары білім алушының өзгелермен пікір алмасып, емін-еркін қарым-қатынас жасауына, мәтін құрай алуына, сол арқылы ойын, көзқарасын жүйелеп, анық жеткізуге, оқулықтағы ақпараттарды тиімді пайдаланауына мүмкіндік туғызады. Осы дағдылардың бәрін де қолдану арқылы отансүйгіштік мазмұндағы мәтіндерді оқу, тыңдау, жазу, айту арқылы тілдік тұлғасы қалыптасады.

«Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 27 желтоқсандағы 988 қаулысымен бекітілген Қазақстан Республикасында білім беру мен ғылымды дамытудың 2020–2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасына сәйкес тұлғаны жалпыадамзаттық құндылықтар негізінде тәрбиелеу мен оқытуды қамтамасыз ету қажет. Ол «...отанға деген сүйіспеншілік сезімі тәрізді құндылықтар қалыптастыруға көмектеседі» деген пікірін ескерсек, отансүйгіштік қасиет – жалпыадамзаттық, ұлттық құндылыққа жағады [1, 43 б.].

2021–2022 оқу жылына 1-сыныптар үшін «Әліппе», «Ана тілі», «Цифрлық сауаттылық» пәндері енгізілді. «Цифрлық сауаттылық» пәнін оқытуда пәнаралық байланыста оқыту үшін біздің тарапымыздан ұсынылып отырған ғылыми жобаның берері мол болатыны сөзсіз. Себебі бастауыш сынып оқушылары цифрланған мәтіндер жүйесін оқи алу, мәтіндерді жаза алу мүмкіндігіне ие болады.

Осыны негізге ала отырып, ғылыми жобада отансүйгіштік мазмұндағы мәтіндерді іріктеп, бейімдеп, цифрландырып пайдалана отырып, тілдік тұлға қалыптастыру көзделіп отыр.

3) Тек бастауыш сыныпта ғана емес, барлық сыныптарға байланысты тілдік тұлғаның қалыптасуы тілді структуралық тұрғыдан оқытып, лингвистикалық білімді құрылымдық тұрғыда беруді көздеген жүйе болды. Осыған байланысты фонетикалық тілдік құзыреттіліктер, лексикалық құзыреттіліктер, морфологиялық құзыреттіліктер, синтаксистік құзыреттіліктер, сөзжасамдық құзыреттіліктер беріліп, тек пәндік құзыреттіліктермен шектелді. Ал тілдік тұлға мәтін тұрғысынан оқыту, мәтінмен байланыстыра оқытуды басты мақсат етпеді. Бүгінде қазақ тілі функционалды аспект тұрғысынан оқытуды қолға алған шақта, мәтін арқылы

тілдік тұлға қалыптастыру, сонымен қатар отансүйгіштік мазмұндағы мәтіндерді бейімдеп беру де зерттеу жобасында алғаш рет ұсынылып отыр.

Тілдік тұлға – ауызша және жазбаша мәтін тудыра алатын, оны адресат пен адресант арасындағы коммуникацияға айналдыра алатын тұлға. Өз кезегінде барлық грамматикалық тұлғалар мен функционалды стильдердің мүмкіндіктерін бастауыш сынып оқушысы өз жасына сәйкес қолдана алады. Ғалым Ю. Н. Караулов тілдік тұлға терминіне тілді антропоэзектілік тұрғыдан тіл мен адамның қарым-қатынасын қатар қарастыратын, зерттеудің жалпы аспектілерін қамти зерттейтін деген анықтама береді. «Языковая личность – вот та сквозная идея, которая, как показывает опыт ее анализа и описания, пронизывает и все аспекты изучения языка и одновременно разрушает границы между дисциплинами, изучающими человека, поскольку нельзя изучать человека вне его языка» [2, с. 3]. Демек, тілдік тұлға – философиялық, психологиялық және әлеуметтанымдық т.б. тұтас ғылым салаларында қолданылатын пәнаралық термин. Бұл терминді бастауыш сыныпта отансүйгіштік мазмұндағы мәтіндерді игере отырып, азаматтық құзыреттілікті меңгеруде де қолданылатынын ескерген жөн.

Соңғы жылдардағы зерттеулердің де салааралық сипат алып, антропоэзектілік тұрғыдағы зерттеулердің көбейгенін көріп отырмыз. Тілді теориялық тұрғыдан зерделеу қазақ ғылымы үшін көп нәрсе берді. Енді теориялық мәселелерді практикалық, тәжірибелік жағынан қолдануды қолға алу қажет деп санаймыз. Сондықтан да ұлттық тілдегі ең алғашқы балаға беретін нәрсе ол оның өмір сүруге қажетті тілдік бірліктерді үйрету болса, екінші кезекте отансүйгіштік қасиетті бойларына сіңіру болмақ. Отансүйгіштік қасиетті сіңіруге байланысты әлемдік ғылымдағы зерттеу еңбектерге шолу жасалды.

С. С. Коренблит, А. Г. Арушанова, Е. С. Рычагованың «Развитие языковой личности дошкольника: теория, опыт. Программа и технология «весёлый день дошкольника» («ВЕДЕДО») практикалық талдауларға негізделіп жазылған монографиясы [3, 274 с.], педагогикалық оқу орындарының оқытушылары мен білім алушыларға, ғылыми қызметкерлерге балалардың тілдік тұлғасын, тілдік қарым-қатынасын дамыту мәселелеріне арналған еңбегінде «Весёлый день дошкольника» «ВеДеДо» қысқарған нұсқасымен аталатын әдістемелік атаумен мектеп жасына дейінгі баланы қуаныш, жағымды эмоциялар, оптимизм және позитивті атмосферада тәрбиелеу және оқыту жолдары қарастырылған. Балалар өмірінің әртүрлі аспектілері туралы әндерді қамтитын жаңа буын (ойындар, іс-шаралар, серуен, мерекелер, театр, ертегі және т. б.); әндерге иллюстрациялар; әдістемелік өнер туындыларымен танысу процесінде балалар мен ересектердің өзара әрекеттесуінің жаңа

формаларын ашатын ұсыныстар бар. Бірақ еңбекте тәрбиенің салалары қарастырылғанмен, отансүйгіштік мәні келтірілмеген.

Е. А. Башмакова, Л. Н. Фадеева, И. Н. Соколованың «Формирование языковой личности как фактор развития языковой способности у детей» атты мақаласында балалардың тілдік тұлғасын қалыптастыру туралы мәселесі қозғалып, баланың сөйлеу тілінің дамуын ересектерден кішілердің қабылдауымен қалыптасатын күрделі шығармашылық процесс деп болжайды [4]. Бұл пікір ересектердің айтқан сөздерін балалардың бойына сіңіреді деп санасақ, онда міндетті түрде үнемі отансүйгіштік туралы айтып, сөз қозғап отырудың қажеттігін растайды.

А. С. Дёмышеваның «Развитие языковой личности младшего школьника в процессе лингвистического образования» (2007) атты зерттеу жұмысы екінші тілді игеру кезіндегі қалыптасатын тілдік тұлға тұрғысынан зерделенсе [5, 25 с.], Е. Р. Ядровскаяның «Развитие интерпретационной деятельности читателя-школьника в процессе литературного образования: 5–11 классы» атты зерттеуі оқырман-оқушының әдеби білім алуды талдау әрекеттеріне арналады [6, 512 с.]. Ал шетелдік зерттеулерде де отансүйгіштік қасиетті меңгертуге арналған зерттеулердің болмауы, қазақ ғылымының әлемдік ғылымның бөлшегі ретінде осы жұмысты атқаруына мүмкіндік береді деп ойлаймыз.

Е. В. Шевцова «Формирование патриотизма у младших школьников средствами народной педагогики» [7] атты еңбегінде халықтық педагогика арқылы отансүйгіштік қасиетті бастауыш сынып оқушыларына құзыреттілік ретінде қалыптастыратын болса, бұл мақала отансүйгіштік мазмұндағы кез келген тақырыптарды кеңінен қамтиды.

Біздің зерттеуімізге дейін Қазақстан ғылымында бастауыш сынып оқушыларының тілдік құзыреттіліктерін отансүйгіштік мазмұндағы мәтіндер арқылы зерделеген жұмыс болмаған. Зерттеулер тек тіл парадигмаларын ғана игерту мақсатында қалыптасатын тілдік тұлға тұрғысынан ғана орындалған. Педагогикалық қырлары зерделенген жұмыс біршама болғанмен, бүгінгі жас ұрпақтың отансүйгіштік қасиеттерін сіңіруге жеткіліксіз.

Отандық ғылымда А. Д. Рысқұлбекованың «Бастауыш сынып оқушыларына арналған оқу тапсырмалар жиынтығы» атты әдістемелік көмекші құралдың жалпы мазмұнын байқар болсақ, оқу тапсырмалары бастауыш сынып оқушыларының коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруға арналады да, азаматтық құзыреттіліктің бір арнасы отансүйгіштік тақырыбы сырт қалады [8, 36 б.].

Г. А. Тулегенова «Бастауыш сыныпта гуманитарлық пәндер негізінде оқушыларға патриоттық тәрбие беру» тақырыпта дайындалған диссертациясына қазіргі заманғы Қазақстандағы демократиялық өзгерістер

жас ұрпақты патриоттық тұрғыда тәрбиелеудің тиімділігін талап ететіндігімен байланысты [9]. Өскелең ұрпақты патриоттық тәрбиелеу мәселесі бүгінде ерекше маңызға ие болып отыр, өйткені Кеңес заманында басқа одақтас республикалар сияқты Қазақстанда да көптеген жылдар бойы коммунистік идеология болды. Тәуелсіздік жылдарында нақты отансүйгіштік идеология көрініс таппады. Тек біртұтастық, көп ұлттардың ауызбіршілігі идеологиясы болды. «Отансүйгіштік» ұғымына зерттеу жасаған Ж. Төлен, С. Төлєнова, Е. Асылтаева, Н. Айтымбетовтардың авторлығымен жазылған мақалада «отансүйгіш» сөзіне «өзі тұрған жерін құрметтейді, мәңгі бақи туған жеріне адал, ата-бабаларын құрметтейтін, отандастарына деген сүйіспеншілік, әр уақытта көмек қолын созуға даяр, елінің көркеюіне күнделікті үлес қосып отыратын адам» деген түсінік береді. Авторлар қоғамдағы отансүйгіш «азаматтық сана» қалыптастырудың саяси сипаттарын да жаза келе, әр елдің отансүйгіштікке тәрбиелеу әдістерімен бөліседі. Мысалы, АҚШ-та мемлекеттік рәміздер, киноиндустрия, бұқаралық ақпарат құралдарында айтылады, арнайы мереке күнін күнтізбеге енгізген. Жапонияда 2003 жылдан бастап 11 жастан отансүйгіштік бойынша білімдері есепке алынатын болған. Қазақстанда отансүйгіштікке тәрбиелейтін Тәуелсіздік күні, Конституция күні, Қазақстан халықтарының біртұтастығы күні т.б. мерекелер ұйымдастырылады және әр аймақтан жастар мәслихатын құрып, 16 өкіл түрлі шаралар ұйымдастыруға атсалысып отырады [10, 4859–4863 б.]. Отансүйгіштік идеологияны жеткізуді балаға жас кезінен қалыптастырып, елжанды тілдік тұлға қалыптастыру керек.

Қорытынды

Осы ғылыми еңбектерге шолу жасай отырып, қазақ лингвистикасында отансүйгіштік мазмұндағы мәтіндерді іріктеп, жас деңгейлеріне сәйкес бейімдеу қажет. Сонымен бірге қазіргі кездегі техниканың да мол мүмкіндіктерін пайдаланып, цифрландырып беруді де қарастырған жөн. Бұған қоса отансүйгіштік мазмұндағы мәтіндерді сынып-сыныпқа бөліп берген де ыңғайлылық тудырған болар еді.

Пайдаланылған деректер тізімі

1 «Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарында оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудың 2021–2022 оқу жылындағы ерекшеліктері туралы». Әдістемелік нұсқау хат [Мәтін]. – Нұр-Сұлтан : Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2021. – 378 б.

2 **Караулов, Ю. Н.** Русский язык и языковая личность [Текст]. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 264 с.

3 **Коренблит, С. С., Арушанова, А. Г., Рычагова, Е. С.** Развитие языковой личности дошкольника : теория, опыт. Программа и технология «Весёлый день дошкольника» («ВеДеДо») : практико-ориентированная монография [Текст]. – Краснодар : Издательский дом «ХОРС», 2015. – 274 с.

4 **Башмакова, Е. А., Фадеева, Л. Н., Соколова, И. Н.** «Формирование языковой личности как фактор развития языковой способности у детей» [Электронный ресурс]. – <https://moluch.ru/th/1/archive/170/5219>.

5 **Дёмышева, А. С.** Развитие языковой личности младшего школьника в процессе лингвистического образования : автореферат на соискание кандидата педагогических наук. по 13.00.02 – теория и методика обучения и воспитания (русский язык, уровень общего образования) [Текст] – Екатеринбург, 2007. – 25 с.

6 **Ядровская, Е. Р.** Развитие интерпретационной деятельности читателя-школьника в процессе литературного образования : 5–11 классы : дисс. на соиск. степ. д-ра педагогических наук. по 13.00.02– теория и методика обучения и воспитания (русский язык, уровень общего образования) [Текст] – Санкт-Петербург, 2012. – 512 с.

7 **Шевцева, Е. В.** Формирование патриотизма у младших школьников средствами народной педагогики: автореферат на соискание кандидата педагогических наук. по 13.00.01 – Общая педагогика, история педагогики и образования [Текст] – Чебоксары, 2010. – 18 с.

8 **Рысқұлбекова, А. Д.** Бастауыш сынып оқушыларына арналған оқу тапсырмалар жиынтығы : әдістемелік көмекші құрал [Электронды ресурс]. – <http://dev-s.balatali.kz/uploads/books/80a1930b212edee2bc7a2950d15ab90a/%D0%B1%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%83%D1%8B%D1%88.pdf>.

9 **Тулегенова, Г. А.** Бастауыш сыныпта гуманитарлық пәндер негізінде оқушыларға патриоттық тәрбие беру: 6D010200 – Бастауышта оқыту педагогикасы мен әдістемесі мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация [Мәтін]. – Талдықорған, 2021. – 131 б.

10 **Zhengisbek, Tolen., Slushash, Tulenova., Elnura, Assyltaeva., Nurken, Aitymbetov.** Formation of civil and patriotic education of youth in Kazakhstan / [Electronic resource] – https://www.researchgate.net/publication/274028640_Formation_of_Civil_and_Patriotic_Education_of_Youth_in_Kazakhstan#fullTextFileContent.

References

1 «Qazaqstan Respýblıkasynyń orta bilim berý uıymdarynda oqý-tárбие prosesin uıymdastyrydyń 2021–2022 oqý jylyndaғы erekshelikteri týraly».

Ádistemelik nusqaý hat [«On the features of the organization of the educational process in organizations of secondary education of the Republic of Kazakhstan in the 2021–2022 academic year». Methodical instructive letter] [Text]. – Nur-Sultan : Y. Altynsarin atyndaǵy UBA, 2021. – 378 p.

2 **Karaýlov, Iý. N.** Rýsski iazyk ı iazykovaıa lichnost [Russian language and linguistic personality] [Text] – Moscow : Editorial ÝRSS, 2004. – 264 p.

3 **Korenblit, S. S., Arýshanova, A. G., Rychagova, E. S.** Razvıtie iazykovoı lichnosti doshkolnika: teoriya, opyt. Programma ı tehnologiya «Vesólyı den doshkolnika» («VeDeDo») : praktiko-orientirovannaıa monografiya [The development of a preschooler’s linguistic personality: theory, experience. Program and technology «Fun day of a preschooler» («VeDeDo») : a practice-oriented monograph] [Text]. – Krasnodar : Izdatelski dom «HORS», 2015. – 274 p.

4 **Bashmakova, E. A., Fadeeva, L. N., Sokolova, I. N.** «Formirovanie iazykovoı lichnosti kak faktor razvıtia iazykovoı sposobnosti ý deteı» [«Formation of a linguistic personality as a factor in the development of language ability in children»] / [Electronic resource]. – <https://moluch.ru/th/1/archive/170/5219/>

5 **Dómysheva, A. S.** Razvıtie iazykovoı lichnosti mladshogo shkolnika v prosese lingvısticheskogo obrazovaniya : avtoreferat na soıskanie kandidata pedagogicheskıh naýk. po 13.00.02 – teoriya ı metodika obýchenıya ı vospianiya (rýsski iazyk, ýreven obshego obrazovaniya) [The development of the language personality of a younger student in the process of linguistic education : an abstract for the Candidate of Pedagogical Sciences. on 13.00.02 – theory and methodology of teaching and education (Russian, general education level)] [Text] – Ekaterınbúrg, 2007. – 25 p.

6 **Iadrovskaya, E. R.** Razvıtie interpretatsionnoı deiatelnosti chitateláshkolnika v prosese literatýrnogo obrazovaniya: 5-11 klassy : diss. na soısk. step. d-ra pedagogicheskıh naýk. po 13.00.02 – teoriya ı metodika obýchenıya ı vospianiya (rýsski iazyk, ýreven obshego obrazovaniya) [The development of the interpretative activity of the student reader in the process of literary education: grades 5–11 : diss. on the job. step. Doctor of Pedagogical Sciences. on 13.00.02 – theory and methodology of teaching and education (Russian, general education level)] [Text]. – St. Petersburg, 2012. – 512 p.

7 **Shevseva, E. V.** Formirovanie patriotizma ý mladshıh shkolnikov sredstvami narodnoı pedagogiki : avtoreferat na soıskanie kandidata pedagogicheskıh naýk. po 13.00.01 – Obshaıa pedagogika, istoriya pedagogiki ı obrazovaniya [Formation of patriotism among younger schoolchildren by means of folk pedagogy : an abstract for the Candidate of Pedagogical Sciences. on 13.00.01 – General pedagogy, history of pedagogy and education] [Text]. – Cheboksary, 2010. – 18 p.

8 **Rysqulbekova, A. D.** Bastaýysh synyp oqýshylaryna arnalǵan oqý tapsyrmalar jyntyǵy : ádistemelik kómekshi qural [A set of educational tasks for

Primary School students : a methodological aid] / [Electronic resource]. – <http://dev-s.balatili.kz/uploads/books/80a1930b212edee2bc7a2950d15ab90a/%D0%B1%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%83%D1%8B%D1%88.pdf>

9 **Týlegenova, G. A.** Bastáýysh synypta gýmanitarlyq pánder negizinde oqýshylarǵa patriottyq tárбие берý : 6D010200 – Bastáýyshta oqytý pedagogıkasy men ádistemesi mamandyǵy boıynsha filosofia doktory (PhD) dárejesin alý úshin daıyndalǵan disertasiya [Patriotic education of students in elementary school on the basis of humanitarian disciplines: dissertation for the degree of Doctor of Philosophy (PhD) in the specialty 6d010200 – pedagogy and methods of primary education] [Text] – Taldyqorǵan, 2021. – 131 p.

10 **Zhengisbek, Tolen., Slushash, Tulenova., Elnura, Assyltaeva., Nurken, Aitymbetov.** Formation of civil and patriotic education of youth in Kazakhstan [Electronic resource]. – https://www.researchgate.net/publication/274028640_Formation_of_Civil_and_Patriotic_Education_of_Youth_in_Kazakhstan#fullTextFileContent.

Материал 09.06.23 баспаға түсті.

*Г. Б. Шойбекова¹, Е. Армия², Б. Молдағали³

^{1,2}Казахский национальный женский педагогический университет,

Республика Казахстан, г. Алматы;

³Казахский национальный педагогический университет имени Абая,

Республика Казахстан, г. Алматы.

Материал поступил в редакцию 09.06.23.

ВОПРОСЫ ОТБОРА, АДАПТАЦИИ, ЦИФРОВИЗАЦИИ ТЕКСТОВ ПАТРИОТИЧЕСКОГО СОДЕРЖАНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ ЯЗЫКОВОЙ ЛИЧНОСТИ

Языковая личность – это личность, которая может генерировать устный и письменный текст, превращая его в общение между адресатом и адресантом. В свою очередь, возможности всех грамматических форм и функциональных стилей могут быть использованы учеником начального класса в соответствии со своим возрастом. Следовательно, языковая личность – это междисциплинарный термин, используемый в областях целостной науки, таких как философская, психологическая и социологическая и т.д. Следует учитывать, что данный термин используется и в

начальном классе при овладении гражданской компетентностью, овладении текстами патриотического содержания.

Данная статья разработана на основе темы докторской диссертации, посвященной лингвистике текстов патриотического содержания. В научной статье рассматриваются вопросы исследования патриотических текстов и их отбора, адаптации, оцифровки в формировании языковой личности. Формирование языковой личности следует начинать с самого раннего возраста ребенка. Необходимо выделить возраст и обратить внимание на формирование языковой личности по всем классам. До этого существовала система структурного обучения языку и лингвистических знаний. В соответствии с этим фонетические языковые компетенции, лексические компетенции, морфологические компетенции, синтаксические компетенции, словообразовательные компетенции были переданы и ограничены только предметными компетенциями. Когда казахский язык изучается с точки зрения функционального аспекта, с нашей стороны предлагаются формировать языковую личность через текст, а также адаптировать тексты патриотического содержания.

Ключевые слова: патриотизм, текст, язык, личность, цифровизация.

*G. B. Shoybekova¹, E. Armiya², B. Moldagali³

^{1,2}Kazakh National Women's Teacher

Training University,

Republic of Kazakhstan, Almaty;

³Kazakh National Pedagogical

University named after Abai,

Republic of Kazakhstan, Almaty.

Material received on 09.06.23.

ISSUES OF SELECTION, ADAPTATION, DIGITALIZATION OF PATRIOTIC TEXTS IN THE FORMATION OF A LINGUISTIC PERSONALITY

A linguistic person is a person who can give rise to an oral and written text, turn it into communication between the addressee and the addressee. In turn, the possibilities of all grammatical personalities and functional styles can be used by a primary school student in accordance with his age. Therefore, a linguistic person is an interdisciplinary term used in the fields

of science as a whole, philosophical, psychological and sociological, etc. It is important to note that this term is also used in the acquisition of civic competence, mastering texts of patriotic content in elementary school.

This article was developed on the basis of the topic developed within the framework of the doctoral dissertation on the linguistics of texts of patriotic content. The scientific article discusses the selection, adaptation and digitization of texts of patriotic content in the formation of a linguistic personality. The formation of a linguistic personality should begin with a small child. It is necessary to pay attention to the formation of a linguistic personality throughout the class-class, dividing it by age. Before that, there was a system that intended to teach the language structurally and transmit linguistic knowledge structurally. In accordance with it, phonetic language competencies, lexical competencies, morphological competencies, syntactic competencies, word-building competencies were assigned and limited only to subject competencies. And the linguistic personality did not have the main goal of teaching from the point of view of the text, teaching in connection with the text. Today, when the Kazakh language begins to be taught in terms of functional aspects, it is proposed to form a linguistic personality through the text, as well as adapt texts of patriotic content.

Keywords: patriotism, text, language, personality, digitalization.

Теруге 09.06.2023 ж. жіберілді. Басуға 30.06.2023 ж. қол қойылды.

Электронды баспа

3,18 МБ RAM

Шартты баспа табағы 22,79. Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген: А. К. Темиргалинова

Корректорлар: А. Р. Омарова, Д. А. Кожас

Тапсырыс № 4100

Сдано в набор 09.06.2023 г. Подписано в печать 30.06.2023 г.

Электронное издание

3,18 МБ RAM

Усл. печ. л. 22,79. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка: А. К. Темиргалинова

Корректоры: А. Р. Омарова, Д. А. Кожас

Заказ № 4100

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

67-36-69

e-mail: kereku@tou.edu.kz

www.vestnik.tou.edu.kz